

BERÉNYI MARIANNA

PECSÉTNYOMOK

NEGYVENÉVES A TÁJAK-KOROK-MÚZEUMOK

T2017-ben negyvenedik születésnapját ünnepli az a Tájak-Korok-Múzeumok mozgalom, amelyet valószínűleg senkinek sem kell Magyarországon bemutatni, hiszen ma is sikeresen működik, önálló weboldallal, Facebook-profilal rendelkezik, klubokat fog össze, kirándulásokat hirdet, kiadványokat ad ki és forgalmaz. A mozgalom alapjául szolgáló pecsételő helyek száma évről évre szaporodik, legutoljára, 3116.-ként a budapesti Rockmúzeum – MagyaRock Hírességek Csarnoka csatlakozott a műfajában, helyszíneiben rendkívül differenciált hálózathoz. A természeti látványosságokat, műemlékeket, templomokat, múzeumokat, kiállítóhelyeket, állatkerteket, botanikus kerteket az egységes formátumú *TKM Kiskönyvtári kötetek* ismertetik, amelyekből a cikk írásáig 841-féle jelent meg, idegen nyelvű összefoglalóval, sokszor teljes egészében idegen nyelvű változatban. A mozgalom történetéhez szinte lehetetlen kritikai módon viszonyulni, a TKM sokak számára maga a nosztalgia, a sikeres kulturális, turisztikai modell prototípusa. Ezt tekintette egyik mintájának a 2014-ben NKA-támogatással elindított Mozaik Múzeumtúra is, amely korszerű okostelefonos alkalmazások, roadshow-k, programok, együttműködések ellenére sem érte még el a kortárs társadalom ingerküszöbét. Többek között ezért érdemes áttekinteni, miért válhatott hosszú távon is eredményessé a Tájak-Korok-Múzeumok mozgalom.

a mozgalom történetéhez szinte lehetetlen kritikai módon viszonyulni, a TKM sokak számára maga a nosztalgia, a sikeres kulturális, turisztikai modell prototípusa

TA TKM 1977-es elindításakor nem az első, működő túramozgalom volt Magyarországon. Az Országos Kéktúra előzményei 1938-ra, a Szent István-turistavándorlásra tekinthetők vissza, amelyet az ötvenes években a *Munkára, harcra kész*, majd az *Ismerd meg hazánkat* mozgalom sem engedett feledésbe merülni. A túramozgalom 1961-re vált országos méretűvé, amelyhez három év múlva már térképpel ellátott kézikönyvet is vihettek magukkal a kirándulók. Igazán népszerűvé azonban 1979-ben

vált, amikor a Magyar Televízióban elindult Rockenbauer Pál műsora, a *Másfél millió lépés Magyarországon*. Az ehhez hasonló kezdeményezéseknek a jól körülhatárolható célja az, hogy a résztvevők a természetjárás mellett más jellegű élményekkel, ismeretekkel is gazdagodjanak, felfigyelhessenek a különböző látványosságokra, rejtett értékekre, a híres emberek emlékeire. Mindezt egy kis versenyszellemmel dúsítják: a túrázóknak hitelt érdemlően bizonyítaniuk kell, hogy ők hódították meg a legtöbb kiemelt célpontot. A teljesítést általában nem kötik sem időhöz, sem sorrendhez, a játékos egyénileg szervezi meg útját, hogy a kellő számú trófea – pecsét – összegyűjtése után átvehesse az így kiérdemelt kitűzött, sorszámozott jelvényt, oklevelet, jelezve, hogy ő is csatlakozott a teljesítők virtuális közösségéhez. A kéktúra nemcsak azért kiemelkedő, mert a legnagyobb magyar túramozgalommá válhatott, majd a nyolcvanas évektől a nemzetközi túraútvonalakhoz is csatlakozott, hanem mert szakított azzal az évszázados képpel, hogy az igazi túra csak magas hegyekbe, forrásokhoz, kilátóhelyekre vezethet, ezzel egyúttal felkeltette az érdeklődést a kulturális elemeket összekötő akciók iránt.

szakított azzal az évszázados képpel, hogy az igazi túra csak magas hegyekbe, forrásokhoz, kilátóhelyekre vezethet

¶ Az alföldi útvonalak kialakulásával egy időszakban¹ indult a Tájak–Korok–Múzeum mozgalom is, amelynek célpontjait egészen másfajta szemlélet rajzolta fel a térképre. 1977-ben a Múzeumi és Műemléki Hónap központi eseménye volt, hogy megjelent a *Magyarország látogatható természetvédelmi területei, műemlékei, múzeumai* című katalógus, amelyhez térképmelléklet is készült. A mozgalom szervezőbizottsága – a kor szófordulatával élve lelkes népművelők, pedagógusok, természetbarátok, környezetvédők és honismereti aktivisták – a térképen feltüntették az általuk kiválasztott látnivalókat, a jegyzék pedig tartalmazta a felkereshető múzeumok, műemlékek, természeti értékek címét, amely az internetet megelőző időszakban hatalmas kincsnek bizonyult. Minden résztvevő objektum bejárata mellé emblémás táblát helyeztettek el, a fenntartónak pedig egy sorszámmal ellátott pecsétet adtak át, amellyel ma is igazolják, hogy meglátogatta őket a játékos. Aki elérte az arany fokozatot, egy éven keresztül ingyenesen látogathatta a múzeumokat.

1977-ben a Múzeumi és Műemléki Hónap központi eseménye volt, hogy megjelent a *Magyarország látogatható természetvédelmi területei, műemlékei, múzeumai* című katalógus, amelyhez térképmelléklet is készült

aki elérte az arany fokozatot, egy éven keresztül ingyenesen látogathatta a múzeumokat

[1] A *Honismeret* 1976/4. számában Pápa Miklós ír arról, hogy a Pest megyei Természetbarát Szövetségnek köszönhetően a Börzsönyből olyan turistaút indult, amely a Kiskunsági Nemzeti Parknál ér véget.

¶ Egy 1981-ből fennmaradt felhívás szerint a játékban bárki részt vehetett, és ha elérte az aranyfokozatot, újrakezdhetette a pecsétyűjtögetést. A bronzfokozatú jelvényhez a zöld lap kockáiban negyven pontot érő bélyegzésnek kellett lennie. Egy bélyegzés, ha az a lakóhelyen történt (egy megyén belül minden község külön lakóhelynek számít) egy pontot ért, ha a lakóhelyen kívüli, akkor kettőt. A beküldés után a játékos postafordultával bronzfokozatú jelvényt és egy, az ezüst fokozat eléréséhez szükséges rózsaszínű lapot kapott. Az ezüst fokozat feltétele harminc pontot érő bélyegzés volt, de ezek legalább a felének a lakóhelyen kívülinek kellett lennie és természetesen nem tartalmazhatta az első lapon már igazoltan felkeresett helyek bélyegzőit. Az arany fokozat feltétele ugyancsak harminc pont volt, az előzőkhöz hasonlóan. Nyugdíjasok és tizennégy éven aluli általános iskolások minden fokozatot tíz-tíz ponttal kevesebbert is elérhették. Kollektívák, szocialista brigádok stb. csoportosan vehettek részt a mozgalomban, egyetlen részvételi lappal is, eredményeikért a jelvényekkel azonos fokozatú emléklapot kaptak.

¶ Később ez megváltozott. Ma már a részvételi lapon kétszer vagy többször is szerepelhet ugyanaz a bélyegzés, ha ezzel a múzeumokban megrendezett időszaki kiállítások meglátogatását igazolják. A hatvan látogatást bizonyító beküldött lap ellenében egy két évig érvényes igazolvány jár, amely feljogosít számos múzeum ingyenes vagy kedvezményes felkeresésére. A betelt részvételi lap helyett postafordultával egy újabbat küldenek. A lejárt igazolványokat az újabb hatvan bélyegzéssel bizonyított látogatások ellenében további két évre meghosszabbítják.

¶ A játék indulásakor pillanatok alatt bámulatos népszerűségre tett szert: a benne szereplő helyek minden értelemben a térképre kerültek. Az öt éves jubileum alkalmából készült cikk szerint az ország értékeinek rendszeres megismerését megkönnyítő, különleges jelekkel ellátott térkép és jegyzék több mint 250 ezer példányban fogyott el. A múzeumok, műemlékek, természetvédelmi területek pecsétével igazolt látogatását több mint 40 ezren választották, és mintegy háromezer község küldött be lepecsételt igazolólapokat. „Feltételezhető,

az ország
értékeinek
rendszeres
megismerését
megkönnyítő,
különleges jelekkel
ellátott térkép
és jegyzék
több mint
250 ezer
példányban
fogyott el

1983-ig több mint
másfél milliót adtak
el az 1979-ben húsz
füzettel indított
TKM Kiskönyvtár
sorozatból

az első
harminchat évben
tizenegymillió
példányban
nyomtatták ki

a több kiadást
megélt katalógus
a nyolcvanas
évek végére
ezernégy száz,
mára ezerhatszáz
helyszínre hívja fel
a figyelmet

hogyan családok, közösségek együttesen vesznek kézbe egy-egy kiadványt, így nem túlzunk, ha mintegy millióra tesszük azok számát, akiket ezzel hazánk természeti értékeinek rendszeres felfedezéséhez, tanulmányozásához segítettünk” – fogalmazott a mozgalom egyik szervezője, Lénárt Judit.² A szövegből az is kiderül, hogy 1983-ig több mint másfél milliót adtak el az 1979-ben húsz füzettel indított TKM Kiskönyvtár sorozatból. Az egységes szerkesztési elvek alapján összeállított, 1983-ig 116 kötet birtokosai nemcsak a szakma legnagyobb tekintélyei által elkészített szövegeket olvashatták, hanem térképeket, alaprajzokat és képeket vihettek haza a zsebben is elférő, olcsó, ám igényes kiadványból. Az Éri István – akkor a Múzeumi Módszertani és Restaurátor Központ igazgatója – elképzelése alapján elindított sorozat sok száz műemléket, múzeumot, gyűjteményt, természeti értéket tett láthatóvá és megismerhetővé. Ezek a füzetek sokszor ismeretterjesztő szerepük mellett az alappublikáció szerepét is betöltötték, és a szövegek szerzői³ büszkén illesztették be írásaikat publikációs listájukba. Nem véletlen, hogy a sokszor több kiadást is megélt (a magyar mellett időnként angol, német, olasz, román, szlovák és török nyelven kiadott) füzeteket az első harminchat évben tizenegymillió példányban nyomtatták ki.⁴ Az első kiadvány a *Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Felső-Tisza-vidék* című füzet volt, a 841., lapzártáig a legutóbbi, a jászákóhalmai *Híres mesterségek* című állandó kiállítást mutatja be. A kiadványok ma is keresettek, pótolják a vezetőfüzeteket, guide-okat, alkalmasak arra, hogy a látogatók előre felkészüljenek vagy épp visszaemlékezzenek, felidézzék élményeiket. A pedagógusok jelentős része ma is ezek alapján készíti fel a gyerekeket az osztálykirándulásokra.

¶ Abban, hogy a TKM rövid idő leforgása alatt tömegmozgalommá tudjon alakulni, több tényező is közrejátszott. Az első és talán legfontosabb, hogy a szervezők már induláskor jól kidolgozott, nagyszabású programmal álltak ki a nyilvánosság elé. A játékba azonnal több száz figyelemre méltó látványosságot kapcsoltak be, amelyet folyamatosan bővítettek: a több kiadást megélt katalógus a nyolcvanas évek végére ezernégy száz, mára ezerhatszáz helyszínre hívja fel a figyelmet.

[2] Lénárt Judit: *Ötesztendő a Tájak-Korok-Múzeumok mozgalom*. In: *Honismeret*, 1983/2. 8–9.

[3] A MC szerzői, interjúalanyai közül Basics Beatrix, Buzás Gergely, Cseri Miklós, Sisa Béla, Marosi Ernő, Varga Kálmán, Feld István, Romváry Ferenc és Praznovszky Mihály.

[4] <http://www.tkme.hu/tortenetunk/>

Az egységes szerkesztési elvek alapján összeállított, 1983-ig 116 kötet birtokosai nemcsak a szakma legnagyobb tekintélyei által elkészített szövegeket olvashatták, hanem térképeket, alaprajzokat és képeket vihettek haza a zsebben is elférő, olcsó, ám igényes kiadványból.

¶ A játék sikerének másik alapja az akkor megerősödő múzeumi intézményrendszer, az államilag és társadalmilag támogatott természet-, valamint a műemlékvédelem, a tudományos kutatómunka. Ekkortájt a védett épületek száma épp úgy nő, mint a védett tájaké: 1981-re három nemzet park, 28 tájvédelmi körzet, 102 országos jelentőségű természetvédelmi terület kínál látnivalót, miközben a múzeumok száma is folyamatosan emelkedett: 1950-ben 72, 1970-ben 183, 1990-ben 754 múzeum és kiállítóhely várt vendégeket az országban.⁵

a múzeumok száma is folyamatosan emelkedett

¶ Harmadrészt a pártállami ideológia által támogatott gyarapodás hiábavaló lett volna, ha a játék nem éri el, nem szólítja meg a korszakban egyre több szabadidővel rendelkező, anyagilag stabilizálódó társadalmi „osztályokat”, amelyek tagjaitól a Kádár-rendszer úgynevezett szocialista hazafiságot várt el. Ez többek között „a hazához, a nemzet múltjához való ösztönös és tudatos kötelékek ébren tartására, illetve a múlt látható emlékeinek, a műemlékeknek és történelmi emlékhelyek megismerését, ápolását, gyarapítását, a honismereti munkában való részvételt jelentette”.⁶ A hivatalos szervek a lehetőségekhez képest az ezzel foglalkozó társadalmi és szakmai intézményeket, programjaikat anyagilag és eszmeileg is támogatták, helyi vagy országos propagandát rendeltek hozzá a műemlék-, a környezet- és a természetvédelem érdekében, hogy csökkentsék a védett értékekkel kapcsolatos közömbösöket, vagy épp megakadályozzák a tudatos rombolásokat. A szemléletformálás egyik alapja az ismeretterjesztés volt, lehetőleg minél fiatalabb kortól kezdve.

a Kádár-rendszer úgynevezett szocialista hazafiságot várt el

a hivatalos szervek a lehetőségekhez képest az ezzel foglalkozó társadalmi és szakmai intézményeket, programjaikat anyagilag és eszmeileg is támogatták

¶ Mindez az identitás erősödését és az idegenforgalom fejlődését is szolgálta. A térképet megvásárló résztvevők nem győztek csodálkozni, mennyi nevezetesség van Magyarországon, és ez az érzés némileg kárpótolta őket azért, amiért nem

[5] Valuch Tibor: *Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében.* Bp. 2001. 337.

[6] Márta Ferenc: *Táj, nép, történelem.* In.: *Honismeret,* 1978/5-6. 4-7.

erősödött és
differenciálódott
a belföldi
idegenforgalom

a TKM-nek
volt még egy
pozitívuma:
nem politizált

utazgathattak kedvükre a nagyvilágban. Az államilag támogatott állampolgári büszkeség mellett emelkedett a múzeum látogatószáma, az emberekben nőtt az érdeklődés a lakhelyüktől távolabb eső nevezetességek iránt, erősödött és differenciálódott a belföldi idegenforgalom. A résztvevők pedig olyan programot választhattak, amely egyénileg, gyerekekkel és nagyobb társasággal is érdekes maradt, sőt a teljesítés során erősödött a családi, közösségi kohézió. A TKM-nek volt még egy pozitívuma: nem politizált. A honismereti előadásokkal, a Hazafias Népfront által szervezett programokkal szemben itt ritkán lehetett internacionalizmusról, szocialista hazafiságról hallani. Olyan politikamentes mozgalom jött létre, amely miatt a párt és a tanácsok sem aggódtak. Ahogy egy korabeli funkcionárius fogalmazott: „addig sem szervezkednek, amíg túrának, szalonnát sütnek –, aztán büszkén hazamennek.”

tudatosan
építettek azokra
a szervezetekre,
amelyek
hasonló célokat
fogalmaztak meg

¶ A szervezők eredményes munkájának negyedik összetevője, hogy tudatosan építettek azokra a szervezetekre, amelyek hasonló célokat fogalmaztak meg, vagy munkájuk összehangolható volt a sajátjukkal. „A TKM kezdettől fogva arra törekszik, hogy intézményesen koordinálja munkáját minden hasonló programot magáénak valló szervvel. A Tájak–Korok–Múzeumok mozgalmat felügyelő Művelődési Minisztériumon kívül kezdettől olyan szervezőbizottság járul hozzá az irányításhoz, szervezéshez, amelynek tagjait a következő szervek delegálják: Országos Idegenforgalmi Hivatal, Országos Műemléki Felügyelőség, Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal, Hazafias Népfront, SZOT, KISZ, Magyar Úttörők Szövetsége, Állami Ifjúsági Bizottság, Országos Testnevelési és Sporthivatal, TIT, OKISZ, KIOSZ” – olvashattuk a már idézett ötéves beszámolóban. Csak egyetlen példa: a nyíregyházi

A játék sikerének másik alapja az akkor megerősödő múzeumi intézményrendszer, az államilag és társadalmilag támogatott természet-, valamint a műemlékvédelem, a tudományos kutatómunka.

Múzeumbaráti Kör tagságának egy része már 1978-ban kapcsolódott a mozgalomba, amelyből néhány éven belül megalakult a Jósa András Múzeum Tájak–Korok–Múzeumok – röviden TKM – Klubja. A különböző várbaráti körök, múzeumbaráti körök, természetjáró szakosztályok éppúgy beépítették a pecsétgyűjtést programjukba, mint a honismereti szakkörök vagy táborok. Ez ma sincs másként, szinte lehetetlen felsorolni, hányféle intézettel, társasággal, egyesülettel, klubbal működik együtt a szervezet.

tudatosan keverte
a városi és vidéki
láttnivalókat,
a szakrális tereket
vagy a történelmi,
irodalmi emlékeket,
a várakat és
a tájházakat

¶ A sikerhez egy ötödik faktor is hozzájárult: a TKM kínálata rendkívül színes és összetett volt, egyszerre koncentrált a múzeumokra, tájházakra vagy a természeti értékekre, tudatosan keverte a városi és vidéki láttnivalókat, a szakrális tereket vagy a történelmi, irodalmi emlékeket, a várakat és a tájházakat. Az első, azaz a 101-es bélyegzőt a budai Sashegy, a másodikat a Pál-völgyi-barlang, a harmadikat a budapesti botanikus kert, a negyediket a Magyar Nemzeti Múzeum kapta.⁷ A kínálat így alapvetően megunhatatlanná vált. Azon túl, hogy Magyarország valamennyi tájegységét érintette, minden tekintetben rétegezetté váltak az így begyűjtethető ismeretek. „Mint a mozgalmunk, egyesületünk neve is mondja, nemcsak a múzeumok látogatását kezdeményezzük, szervezzük, hanem a történelem tanúiként is számításba jöhető műemlékekét is. Ez az, ami a korok kifejezésében szerepel. A tájak pedig a természeti értékek, az ország különböző természeti nevezetességeinek, szép vidékeinek felkeresésére mozgósítja az embereket” – nyilatkozott 1988-ban Székely Miklós, a Tájak–Korok–Múzeumok Egyesület elnöke.⁸

¶ Az elnevezés nem véletlen, hiszen hét év után, 1985-ben a mozgalom egyesületté szerveződött,⁹ amely ugyancsak hozzájárult az intézmény sikeres működéséhez. Igaz, a mozgalom munkája folyamatos hátszelet kapott a kizárólag állami fenntartású és egyben monopolhelyzetet élvező tévétől, rádiótól, országos és vidéki lapoktól, turisztikai folyóiratoktól, különböző intézményektől, a szervezők nem voltak elégedettek. Székely Miklós a már idézett interjúban arról panaszkodott, hogy a művelődési tárca, a közművelődési intézmények nem úgy támogatták a mozgalmat, ahogyan azt kellett volna.

[7] <https://www.scribd.com/document/202513600/TKM-belyegz%C5%91k-lista-v1>.

[8] Tájak–Korok–Múzeumok. Székely Miklóssal, az egyesület elnökével beszélget Kirschner Péter. In: *Honismeret*, 1988/2. 44–46.

[9] Berényi Marianna: Alulról jövő múzeumalapítók. In: *MúzeumCafé*, 54. sz., 10. évf. 2016/4. szept.–okt., 109–126.

Ahogy kiszámolta, a Tájak–Korok–Múzeumok mozgalom évi támogatása 1988-ban átlagosan nem érte el egy főre a tíz forintot. „Ha jól tudom, ez lényegesen kevesebb az egy színházjegyre jutó támogatásnál. És itt százazrekről van szó. Tehát gazdasági problémáink alakultak úgy, hogy szükségessé vált az egyesületi forma kialakítása, részben azért, hogy az egyesület tagsága is nyújtson valami anyagi segítséget ennek a fenntartásához, részben pedig az egyesületi körülmények között más gazdasági feltételek uralkodnak. A fenntartás egyszerűbb, mint egy hivatalhoz tartozó mozgalomnál” – mondta. A változást, az állami költségvetés prioritásait látva a Művelődési Minisztérium Közművelődési Főosztálya szorgalmazta. A döntés kiállta az idő próbáját, a TKM Éri Istvánnal, az egyesület elnökének vezetésével a rendszerváltás után megtalálta a társadalomban, a magyar kulturális életben és társadalomban betöltött szerepét. Nemcsak a sok helyre ingyenes belépőt biztosító tagsági igazolvány az oka, hogy ma is több mint kétezer aktív tag vesz részt az egyesület munkájában. Az ő igényük volt, hogy az egyesület programokat is szervezzen számukra, így a különböző tagcsoportok többnapos kirándulásokat, előadásokat, tábortokat,¹⁰ helytörténeti kutatásokat is szerveznek. Arra is volt példa, egy ilyen csoport kiállítását szervezett Kossuth Lajos halálának századik évfordulója alkalmából, amelyet aztán Szabad György nyitott meg. A szervezet weboldala szerint 2010 folyamán például országsszerte 1185 programot valósítottak meg – 39 727 résztvevővel. Az egyesület képezi a klubvezetőket, vetélkedőket hirdet, konferenciákra jár, részt vesz például a Múzeumok Majálisán, az Utazás Kiállításon, segíti a múzeumok, bemutatóhelyek munkáját, és nyílt napokat is szervez tagtoborzás céljából.

ma is több mint kétezer aktív tag vesz részt az egyesület munkájában

2010 folyamán például országsszerte 1185 programot valósítottak meg – 39 727 résztvevővel

[10] Tájak, korok? – gyerekek. Módszerek és tapasztalatok a Tájak–Korok–Múzeumok Egyesület történelmi korokat játékos formában megismertető gyermektáborában. Budapest, Tájak–Korok–Múzeumok Egyesület, 1992.

¶ Ennek alapjait a mozgalom elindítói lefektették, hiszen néhány évvel az indulás után felismerték: bővíteni kell a kínálatot, hogy az érdeklődést fenn tudják tartani. Felhívásaikban javasolták a művelődési házaknak, múzeumoknak, iskoláknak és társadalmi szervezeteknek, hogy alakítsanak Tájak–Korok–Múzeumok-klubokat, vagy meglévő klubjaik programjába építsék be a TKM-élménybeszámolókat, diavetítéseket, fotó- és levelezőlap-kiállításokat. Tematikus éveket,

vándorkönyves akciókat indítottak. Ez utóbbi során az aranyfokozattal rendelkező játékosok a céhes mesterlegényekhez hasonlóan kelhettek útra: inas, segéd vagy mester szinten kellett egy témakörben önállóan elmélyedniük.¹¹

[11] Székely András Bertalan: Új mozgalom kezdetei. Honismeret, 1983/2. 39–40.

¶ A számtalan eredmény, kitüntetés ellenére a TKM-nek is számos nehézséggel kellett megküzdenie. Talán a legnagyobb akadály a terjesztés nehézsége volt. A térképet, a címjegyzéket és a részvételi lapot sokáig csak a múzeumok portáin, idegenforgalmi hivataloknál és az IBUSZ irodáiban lehetett megvásárolni. A ma is viszonylag olcsón kapható füzeteket is nehéz volt beszerezni azoknak, akik a tervezett látogatás előtt kívántak felkészülni. Változást ebben az internet hozott, amelynek segítségével ma már jóval könnyebben elérhetők a különböző programok, megrendelhetők a kiadványok.

a ma is viszonylag olcsón kapható füzeteket is nehéz volt beszerezni azoknak, akik a tervezett látogatás előtt kívántak felkészülni.

¶ Ugyanakkor nem kutatta még a múzeumi világ, hogyan hatott a TKM-mozgalom a látogató és az intézmények viszonyára. Utólag nehezen elvégezhetőek azok a vizsgálatok, amelyek az időnként a pecsétgyűjtésre koncentráló közönség megjelenését elemezték volna. Mennyi időt töltöttek el a kiállításban ezek a látogatók? Mi volt a látogatás elsődleges motivációja? Hogyan viszonyultak a sokszor múzeumi papucsban látogatható, már a kor szakmai színvonalának sem megfelelő kiállításokhoz? Az ő esetleges elfogadó magatartásuk mennyire konzerválta a különböző muzeális intézmények gyenge infrastruktúráját? Milyen hatással volt mindez a szüleikkel, iskolával érkező fiatal látogatók múzeumképére? Megismételhető-e a csoda: válhat-e tömegek számára újra érdekessé a múzeumokat, műemlékeket megcélzó mozgalom?

megismételhető-e a csoda: válhat-e tömegek számára újra érdekessé a múzeumokat, műemlékeket megcélzó mozgalom?

¶ Ha a legfrissebb marketingkutatások mentén vizsgáljuk a kérdést, azaz, hogy miért válhatott néhány évtizeddel ezelőtt sikeressé egy ilyen szervezet, és ma miért nem lehet elérni hasonló módon – kortárs mutációk segítségével sem a fiatalokat, családjaikat, elgondolkodtató válaszokat kapunk. Elég, ha csak a ma élő generációkkal kapcsolatos elemzéseket emeljük ki. A legidősebbek, a szakemberek által „Veteránoknak” vagy „Építőknak” nevezett generáció a két világháború között született, a „Baby boomerek” 1945-től a hatvanas évek közepéig, majd az „X” az 1980-as évek elejéig.

Haraszti Gábor felvétele
Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület

Alapvetően ez a három korosztály élvezi és élteti ma is a TKM rendszerét. A mozgalom sikerének egyik alapja, hogy az akkori társadalom jelentős részeinek igényei szerint alakították ki, bővítették a játékot. Az első két generáció életét a háborúk és az azt követő időszak traumái, nélkülözései határozták meg. Nem meglepő, hogy számukra fogyasztóként is a legfontosabb érték az anyagi stabilitás, a család, a nyugalom, ők azok, akik egy életen keresztül képesek ugyanahhoz a márkához, tevékenységformákhoz ragaszkodni. Míg a veteránokra mintakövetés és lojalitás tekintetében lehetett építeni, a baby-boom már tudatosan kereste az új lehetőségeket. Velük ellentétben a rendszerváltáskor fiatal „X” jóval szabálykövetőbb, hiszen felnőtte válásukat meghatározta a bizonytalanság. Az ő megszólításukkor a kereskedelem gyakran épít félelmeikre és arra, hogy fontos számukra a státus, a reprezentáció, a róluk kialakított vélemény. A felmérések szerint ez a csoport is dönthet amellett, hogy hosszú távon elköteleződik. Ezzel szemben a rendszerváltás után világra jött „Y” generáció a digitális kultúra szülötte, amelyik nem fog egy-egy újabb pecsétért kilométereket utazni egy interneten is megismerhető helyre, hacsak nem nyújtanak számára ott olyan élményt, amiért ez ténylegesen megéri neki. Az új évezred „Z” generációja a szüleitől függetlenül ugyancsak nehezen értelmezi, miért is öröm egy ilyen fajta játék, ha nem kapcsolódik hozzá egyéni teljesítmény. Ők azok, akik, miközben nézegetik a régi családi fotóalbumokat, nem értik, miért fényképeztünk le úgy egy-egy nevezetességet, hogy mi magunk nem kerültünk rá a képre. „Ha nem vagyok rajta, akkor nincs is” – fogalmaznak. Mindkét fiatal nemzedék számára az jelent kivételt, ha fel tudjuk kelteni a vágyat bennük, hogy egy általuk inspiráló csoporthoz akarjanak tartozni. Bár ezek a kategóriák csupán nehezen körülhatárolható halmazok, számtalan kivétellel, a Tájak–Korok–Múzeumok és a Mozaik Múzeumtúrához kapcsolódó kezdeményezések jövője azon múlik, megtalálják-e ezek a mozgalmak azt a formát, eszmét, működési modellt – és nem utolsósorban véleményformáló személyiségeket –, aki a most felnövő fiatalok számára is akkora élményt nyújtanak, mint az elmúlt negyven év résztvevőinek!

*megtalálják-e
ezek a mozgalmak
azt a formát,
eszmét, működési
modellt – és nem
utolsósorban
véleményformáló
személyiségeket –,
aki a most felnövő
fiatalok számára
is akkora élményt
nyújtanak, mint az
elmúlt negyven év
résztvevőinek?*

Épületrekonstrukció Carnuntumban (Bad Deutsch-Altenburg, Ausztria)
Kurovszky Zsófia felvétele